

Vizuális gyűjtemény Kőbányán

Mint a *Könyvtáros* olvasói a lap több cikkéből, ismertető írásából is tudják, könyvtárunk, a 12. sz. Szabó Ervin Kerületi Könyvtár 1975 decemberétől új, korszerű épületben végzi munkáját a kőbányai Pataky István téren. A kedvezőbb feltételek lehetővé tették a szolgáltatások magasabb színvonalú ellátását, sőt bővítését is. Az új intézmény részleges „A”-típusú könyvtár, amelyben zenemű- és hangtárt is létesítettek.

Vizuális gyűjteményünket terven felül hoztuk létre. Alapja az volt, hogy a könyvtár régebbi, szerényebb lehetőségei között is megpróbálkoztunk — egy olvasókör keretében — a vizuális dokumentumok felhasználásával. Ekkor még csak a legszerényebb technikai eszközök álltak rendelkezésünkre (lemezjátszó és a diapozitívok vetítésére alkalmas készülék), valamint 50—60 lemez és ugyanennyi diapozitív. A felhasználásukkal tartott foglalkozások sikere keltette fel érdeklődésünket ezen eszközök iránt, és adott ösztönzést arra, hogy foglalkozunk a „nem könyv jellegű” dokumentumok könyvtári alkalmazásával.

Az állomány és katalógusai

A vizuális gyűjtemény (eszköztár) elhelyezése során arra törekedtünk, hogy a felnőtt-, a gyermek- és a zenei részleg is könnyen hozzáférhessen a számára szükséges képi információhordozókhoz. A bemutatáshoz szükséges eszközöket természetesen a felhasználás helyén tároljuk (olvasóterem, zenei részleg, konzultációs előadóterem, gyermekkönyvtár).

Vizuális eszköztárunkban jelenleg négyféle dokumentumot gyűjtünk: diafilmet, diapozitívot, mozgófilmet és képzőművészeti reprodukciókat (poszter). A gyűjtemény 831 diafilmből, 206 diapozitív-sorozatból (kb. 8000 diapozitív), 42 poszterből és 70 mozgófilmből áll. Értéke összesen 53 322 Ft. Két kereskedelmi szervtől, a Magyar Diafilmgyártó Vállalat mintaboltjából és a TANÉRT audiovizuális szakboltjából vásároltunk. Diafilmjeink közül az ismeretterjesztő témájúak száma 533. Beszereztük az általános és a középiskolai oktatást segítő diasorozatokat nagy részét is. Ezeket együtt használjuk a közművelődési céllal kiadott sorozatokkal.

A hangos-képes dokumentumok könyvtári használatához szükséges technikai eszközök közül a következőkkel rendelkezünk: 2 GAF diavetítő, 2 BRILLAMTIC Roto diavetítő, 1 RVSZSZ-duál mozgófilmvetítő, 1 mikrofilm-olvasó, 2 vetítővászon és 1 nappali vetítőernyő, továbbá magnetofonok, lemezjátszók. Ezek az eszközök nélkülözhetetlenek a csoportos foglalkozások színvonalas megtartásához. Másodpéldányaik pedig lehetővé teszik, hogy párhuzamosan is tarthatunk foglalkozásokat. Az egyéni használat természetesen más eszközöket kíván: például elemes diánézőket, mikrofilmolvasó készüléket.

Berendezéseinket a gyors és biztonságos működtetés érdekében audiovizuális kezelőasztalokban helyeztük el.

Eszköztárunk állományát három katalógusban tártuk fel:

A diafilmek és diasorozatok katalógusában a cím, a közreműködők, az impresszum-adatok szerint. A címleírás adatait a filmszalag első, második és utolsó kockájáról; diapozitív esetében a dokumentumhoz tartozó szöveggönyvből vesszük. Zárójelet nem alkalmazunk. Mivel a legtöbb diapozitív-sorozat alapkiadása a 18×24 mm-es képméretű feliratozott szalagfilm, a katalóguscédulán megjegyzésként feltüntetjük, ha a kiadvány megtalálható keretezett formában is. Ha a szövegnek hangszalag- vagy hanglemez-melléklete van, ezt is közöljük. (Nemzetközi tapasztalatok szerint a kibocsátott diafilmek, illetve diasorozatok 10—15 százalékát célszerű hangzóanyaggal ellátni — a hazai gyártás is erre törekszik.)

A diapozitívok katalógusában csak az ismeretterjesztő sorozatok képanyagát tárjuk fel az ETO sorrendjében. Az egyes képek részletes leírása alatt közöljük, melyik sorozat hányadik diapozitív-lemeze az adott kép.

A poszterek címleírása nem okoz különösebb gondot, mert a kiadó a reprodukciók hátoldalán közli a mű adatait és a megjelenés időpontját.

KÖNYVTÁROS

1979

6

A felhasználás lehetőségei

A jól feltárt vizuális dokumentumok elegendő információt és ismeretet adnak ahhoz, hogy érdemes legyen beépítenünk a diafilmet, diasorozatot, posztert, mozgófilmet a könyvtári tájékoztatás rendszerébe. A vizuális dokumentumok képanyagának nagy része könyvekben is megtalálható. Előnyük, hogy több látható információt tartalmaznak, s megkönnyítik a szemléltetést. Nem egy esetben a filmek, sorozatok szöveggönyve utal is a képek forrására, illetve módszertani tanácsokat közöl a használók részére. Például az Egyetemes történelem III. (középiskolai diasorozat), szöveggönyve a „Gusztáv Adolf a csataterén” c. diapositívról közli, hogy a reprodukció eredetije, Jan Martsen de Jange festménye a stockholmi királyi kastélyban van, a képhez kapcsolódó irodalmi szemelvény pedig a Történelmi olvasókönyv II. kötetének 185–187. oldalán található meg. A képekhez kapcsolódó irodalom természetesen kiegészíthető a könyvtár állománya alapján.

A könyvtáros a sorozatok képanyagából tetszés szerint válogathat, nincs kötve az összeállítás eredeti sorrendjéhez. Ez a mozgathatóság a diasorozatok előnye a dia-és mozgófilmekkel szemben.

Az egy-egy személy életrajzát, a technikai, technológiai, természettudományos témákat bemutató szalagok, sorozatok esetenként bővebb információt közölnek a lexikonok cikkeinél. Ezért kezdő olvasóknak a lexikoncikkek helyett, másoknak pedig a lexikonok adatainak kiegészítésére ajánljuk a képes anyagokat. Az a célunk, hogy az olvasó használjon könyvet, hangfelvételt, posztert, diát helyben, az olvasóteremben, illetve egy-egy maga tartotta iskolai, üzemi rendezvényen.

Könyvtárunkban az 1972-es minisztériumi szakmai irányelvekkel összhangban a csoportos foglalkozások következő típusait alakítottuk ki: *könyvtárbeutató és könyvtárhasználati foglalkozások* (ezekhez az FSZEK központi könyvtárát és saját könyvtárunkat bemutató diasorozatot készítettünk); saját szervezésű *klubok* és klubszerű *kiscsoportos foglalkozások*, sorozatok; *valamint iskolai tanórák, szakköri és úttörő foglalkozások*.

Ezeken a hangos-képes információhordozók felhasználását a foglalkozás témája, a résztvevők életkora, felkészültsége stb. határozza meg. A téma bevezetésére, a lényegi részek kiemelésére, élménynyújtásra, összefoglalásra egyaránt alkalmazunk eszköztárunk dokumentumait. Ezek a foglalkozásba építve a szóbanforgó téma jobb megértését, befogadását segítik. Az ilyen dokumentumtípusok alkalmazásakor azonban vigyázni kell a megfelelő arányokra, mert ellenkező esetben nem erősítik, hanem közömbösítik egymás hatását.

A csoportos foglalkozásainkhoz készült forgatókönyvek felsorolják az adott témához felhasznált irodalmat (könyv, periodikum), hangzóanyagot (lemez, hangszalag, kazetta), képi dokumentumokat (diapositív, diafilm, poszter). Ezek, valamint a referenszkérdések és folyóirat-figyeléseink alapján olyan tárgyszókatálogust készítettünk szerkeszteni, amelyben egy-egy téma irodalmát, hang- és képanyagát együtt tárjuk fel. Ez a rendszer folyamatosan bővíthető, kiegészíthető az újabb dokumentumokkal. A feltárásnak ez a módja a könyvtárakban talán pótolhatja a hangos-képes eszközökkel kapcsolatban sokat emlegetett „eszközcsomagot”.

Félünk, hogy a leírtakkal nem tudtuk eléggé érzékeltetni azokat a lehetőségeket, amelyeket a hangos-képes dokumentumok felhasználása nyújt az olvasószolgálatban. Viszont tapasztalataink alapján úgy érezzük, hogy megjelenésük a könyvtári állományban minőségi változást eredményezett. A könyvtár szolgáltatásainak köre bővült, a tevékenység színesebbé vált, és a használók köre is szélesedett.

*

Cikkünkben egy közművelődési könyvtár eszköztárának kialakítását ismertettük. Itt kell szólnunk arról, hogy az állomány beszerzésében a kereskedelem jelenlegi kínálatát vettük figyelembe. Ez helyenként lehetne tartalmasabb, bizonyos információhordozók pedig lehetnének olcsóbbak is. Jelenleg — tudomásunk szerint — még kevés a vásárló (kivéve a mese-diafilmeket), és a könyvtárak sem élnek eléggé vásárlási lehetőségeikkel. Ezen segítene, ha az *Új Kották* és az *Új hanglemezek* mintájára vagy e jegyzékek mellékleteként az új vizuális kiadványokról is tájékoztatást kapnának a könyvtárak. Szeretnénk, ha a Könyvtártudományi és Módszertani Központtól a jelenlegi könyvtári lehetőségeket és a kereskedelmi kínálatot jobban figyelembe vevő iránymutatást kapnánk. A módszertani kérdések, a bibliográfiai számbavétel problémáinak tisztázása nyilván kellő ösztönzést adna a közművelődési könyvtáraknak, hogy megpróbálkozzanak eszköztáruk kialakításával.